

Els greuges de cori
a la Catalunya del segle XVI

Tesi per a la col·lació del grau de doctor en Dret
presentada pel llicenciat Oriol OLEART i PIQUET,
dirigida pel Catedràtic d'Universitat
i Professor Emèrit de la UAB Dr. Joaquín Cerdà Ruiz-Pons

Facultat de Dret, Universit. de Barcelona

Curs acadèmic 1991-1992

Capítol VI: Anexió als greuges

SUMARI:

Annexió als greuges particulars sentenciats per la cort general de Catalunya fins a 1537

Cort de Barcelona de 1503
Cort de Montsó de 1510
Cort de Montsó de 1512
Cort de Lleida de 1515
Cort de Barcelona de 1519-70
Cort de Montsó de 1528
Cort de Montsó de 1533-34
Cort de Montsó de 1537
Síntesi

Aproximació als greuges particulars sentenciats per
la cort general de Catalunya fins a 1537

Convé parar atenció al desenrotllament de les reunions que se celebraren al llarg del període temporal estudiat ⁽¹⁾. Ens centrarem específicament en les reunions de cort, fins a la que se celebrà el 1537, per diverses raons, però bàsicament pel fet que ja haurem assolit l'objectiu principal d'aquest apartat: conèixer, en el marc de cada reunió, els greuges sentenciats. Una dada no pot ser menystinguda: l'evolució posterior dels greuges de cort no varia substancialment a partir de la reunió de 1542, sinó que, en el millor dels casos, agreuja les tendències que anirem detectant fins aleshores, fet que ens excusa, creiem, de continuar l'estudi detingut de cada una de les assemblees posteriors, ja que hem comprovat que no vindria a modificar substancialment les línies d'evolució apuntades ⁽²⁾.

¹ Per a tot aquest apartat trec les dades cronològiques de l'inventari de processos de cort del fons Generalitat de l'ACA, elaborat el maig de 1985 per Jaume RIERA i SANS, que he completat, si escau, amb notícies procedents d'altres inventaris; de GIBBS et alii, ("Fons per a l'estudi de les Corts ..."); i d'HERNÁNDEZ CALLEJA ("Tipologia ...").

² Amb tot, les dades derivades de l'estudi de la documentació, si bé no han estat objecte d'una exposició sistemàtica, sí que són incorporades al text allà on correspon per confirmar les asseveracions fetes.

Cort de Barcelona de 1503 (3)

Havia estat convocada el 22 de febrer per al 20 de març de dit any. Aquesta cort, la proposició de la qual es llegí el 26 d'abril, se celebrà en el monestir dels Frares menors de Barcelona i es llicencià, sembla, el 28 de novembre del mateix any.

La importància de la reunió, dintre del clima produït pel conflicte amb França i per la situació bèl·lica a Nàpols, ve justificada per l'interès del Principat (no solament de celebrar cort, sinó) de jurar com a successora la infanta Joana i també el seu marit l'infant Felip. El donatiu que la cort concedí ascendia a 200.000 lliures barceloneses (4), que permetrien de pagar els sous de 200 homes d'armes, 200 genets, més els sous de capitans, peons i altres necessitats de guerra, les

3 Documentació.- Sentències: ACA, CE, Vària, 9; Processos: comú: ACA, CE, *Processos de cort*, 42; militar: ACA, 6, 1008; ACA, 6, 909 (segons COMBES et alii, "Fons per a l'estudi de les Corts ...", p. 47, es tracta del procés familiar general). El volum ACA, 6, 1103 (factici) conté documentació diversa referent a aquesta cort [p. ex., grups donats per persones de l'estament militar (f. 102-118), més un memorial de suplicacions de grups i de dissentiments fet per tal d'informar l'estament militar del 13-maig-1503 (f. 119-128), i alguns models de la provisió de nomenament de proveïdors (f. 129-135 i 206), entre d'altres, com ara sentències, p. ex., f. 178 ss i 204 ss]. En l'inventari de l'INIB no consta que se'n conservi cap proceda. ALTRE: INB, No. 0040, f. 33. v., també, COMBES / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 327-331; MARICHALAN / MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1963), p. 110-114.

4 COMBES / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 327-329. Segons MARICHALAN / MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1963), p. 109-110 es tractaria de 250.000 escuts.

quals, en part, provindrien d'un fogatge entre 8 s. i 10 s. per home i per foc (5).

Es nomenà la comissió dels provisors de greuges el dia 29 de juliol (6), els quals, quan se suspengué la cort per un període de tres mesos, reberen potestat per continuar coneixent de les reclamacions (7). Foren nomenats, per part del monarca, Pere, bisbe d'Urgell, canceller, Jeroni Albanell, doctor en drets, regent la cancelleria, Romeu Amat, Francesc Franc, Joan Lionc, Joan Gualbes, Simó Clariana de Serra, doctors en drets, consellers del rei; i, elegits per la cort general, pel braç eclesiàstic, Berenguer, bisbe de Girona, Jaume Filella, de la seu de Barcelona, Francesc Soler, de Lleida, degans, doctors en decrets; per l'estament militar, don Pedro Montcada, Guerau Guardiola, cavaller, doctor en lleis, Berenguer Peguera, donzell; i per l'estament reial, Galceran Estrada, ciutadà de Barcelona, Francesc Pastor, i Pere Boix, doctors en lleis (8). La composició dels setze membres que formen la comissió no és, en aquest cas, *paritària* -com acostumava a ser- entre

5 ACA, CB, *Processos*, 62, f. 64-66.

6 ACA, C, 1800, f. 117-117v (i 118r-8v).

7 COBOLLEU / FELLA, *Las cortes ...*, p. 329. Cal pensar que aquest fet -que els dits autors assenyalen com si fos excepcional- no deu ser altra cosa que la concessió habitual de poder que el monarca fa als jutges, amb puguin proveir els greuges; el qual poder, com sabem, sol comportar la fixació d'un termini per instruir els processos i dictar-ne la sentència; acostuma a anar més enllà de la data de llicència de la cort.

8 ACA, CB, *Vària*, 9, f. 1-2.

el rei, que en té set, i la cort, que en té nou; però sí que és, pel que fa als nomenats pels estaments, *proporcional* (9).

Com se sap, les comissions de la cort -i des d'aquest punt de vista els provisors de greuges en són, tan sols, una manifestació més- solien ser designades per solucionar qüestions concretes, tant si eren de caire regular (10), com si eren de caire irregular (11); es movien entre l'elecció de persones i dignitats que ja havien ocupat el càrrec en d'altres ocasions -per llur experiència o categoria- i el renovellament dels designats -per donar més marge de participació a determinats assistents- (12). Quatre dels provisors ja ho havien estat en la cort de Barcelona de 1493; concretament, Pere, bisbe d'Urgell, i Francesc Franc, per la part reial, i Jaume Filella i don Pedro Moncada, per la part estamental (13).

9 Les comissions de la cort general acostumen a ser constituïdes *paritàriament* respecte al monarca i *proporcionalment* respecte als estaments; p. ex., si són sis membres per la cort, dos per cada braç, si en són nou, tres; etc.

10 P. ex., els habilitadors, els provisors de greuges, els ordenadors i elaboradors de constitucions, i fins i tot algun altre dels oficis i càrrecs de la cort.

11 P. ex., les embaixades per a solucionar problemes ocasionals o puntuals.

12 GLEBY, *La cort general* ..., p. 113-121; "Procediments ...", p. 54-65.

13 Tenim constància dels provisors de la cort de 1493, p. ex., per l'encapçalament de les sentències, entre d'altres, concretament, de la conservada als folis 152-153 del ms. e II 17 (un còdex amb les obres de Jaume Callís) de la biblioteca d'Antonio Agustín, custodiat a San Lorenzo del Escorial (V *supra*)

En aquesta reunió s'aprovaren quaranta-cinc constitucions i un capítol de cort ⁽¹⁴⁾, la majoria de les quals regulaven aspectes de dret processal, penitenciari, i de dret privat.

Amb tot, el capítol 37 del quadern, la constitució *Statutum e ordenam*, recollida en les *CADC* en el títol [12] "De custòdia de presos, dret, y carreg de carcellers, y altres despesas de carcerats" del volum tercer, contenia el mandat que la cort feia als provisors de greuges per tal que, sota jurament, declararessin si en l'extracció dels delats de la presó, després de la deliberació i provisió del Reial Consell, calia tenir albarà del tresorer, del lloctinent o del regent la tresoreria, i si s'havia de pagar -segons la pràctica observada-, la declaració dels quals s'havia de servir d'aleshores ençà ⁽¹⁵⁾. El fet que es tracta d'una norma de vigència temporal podria servir d'argument per mirar d'explicar que passés a formar part del volum tercer de les *CADC* a partir de la compilació de 1588-89. I és precisament

14 *SCABC*, genealogia de Ferran II. Vegeu-ne la descripció i el resum en MARICHALAR / MANRIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1863), p. 110-114. CORTLEU / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 330 només hi fan una breu referència.

SCABC, III,9,12,2 (f. 74): "Statutum, e ordenam, que los Proveedores de Greuges . . . r nós, e per la present Cort deputats, o deputadors, hajan, e sien tinguts aya virtut del jurament per ells prestador dins lo temps a ells prefigit, declara-, si en la extracció dels delats de la presó, aprés que será proveit per deliberació del Reyal Consell que dits delats iscan de la presó, sia necessari haver albarà del Theorer, Lloctinent, o Regent la Theoreria, e pagar alguna quantitat per aquell, o no, haguda per dits Proveedores informació de la pràctica que antigament se acostumava servir, e de aquí avant se haja a servir, segons per dits Proveedores será declarat."

aquest encàrrec que el rei fa en nom seu i de la cort als provisors de greuges sota la forma de *norma -de constitució-* el que esdevé l'objecte de la reclamació 90,16 dels greuges d'aquesta cort, la qual és estimada per la comissió, qui estableix que *per la brevetat del temps* ⁽¹⁶⁾ de llur comissió de jutges no n'ha permès tenir-ne plena informació, que se'n faci comissió a les persones com al greuge donat per l'arquebisbe de Tarragona (70,12v).

Les sentències de 1503

Dades: greuges sentenciats, 94; estimats, 20 (21 %); desestimats, 74 (79 %).

Pel que fa a la presentació de les *sentències*, hom detecta en el volum corresponent a aquesta cort, una certa tendència a recollir per *blocs* les suplicacions presentades, els quals procedeixen, ben probablement, de la conjunció en un sol volum de la documentació pròpia aportada per cada un dels estaments. Amb tot, hi ha una

¹⁶ Aquesta expressió, que apareix amb una certa freqüència, sol servir per justificar el fet que els proveïdors no sentenciïn un greuge determinat i en difereixin la solució per a un moment i en una comissió posterior, habitualment més reduïda. Amb tot, davant la manca de dades sobre la data -real- de presentació -efectiva- d'un greuge concret, cal que no descartem el fet que totes aquestes fórmules tinguin sempre un (segon, si no el primer) sentit *eufemístic* considerable que, si es podia arribar a determinar plenament, ens donaria una perspectiva molt més real i completa del funcionament i de l'abast de la institució.

particularitat que es diferencia del que és el comportament general en la majoria de les actuacions de la cort. Aquesta pràctica corrent consisteix a servir l'estructura que reflecteix l'ordre assumit per la realitat social coetània com a habitual a l'hora del protocol (¹⁷), de tal manera que qualsevol activitat relacionada amb la vida de la cort comença passant per l'estament eclesiàstic, després passa pel militar i, en darrer lloc, pel reial (¹⁸). Però en aquesta ocasió concreta, com s'esdevé en la immensa majoria de quaderns de les sentències de greuges, la documentació no recull les informacions per l'ordre que hom esperaria de trobar des d'un punt de vista apriorístic, és a dir, per aquest, sinó que l'ordenació pot -i se suposa que deu- respondre a d'altres criteris.

El volum d'aquesta cort -que, dintre de tot, presenta uns certs blocs- comença amb un grup de demandes de l'estament militar (1503,1,2 a 1503,30,6v), i continua amb un seguit d'agents alternats o sense especificació del braç a què pertanyen -amb una forta presència d'elements de l'estament militar, també- (1503,31,7v a 1503,47,9), més dues peticions del braç reial i un bloc

17 V. *supra* les consideracions fetes a propòsit de la importància de l'etiqueta, del protocol.

18 Així s'esdevenia, per exemple, en qüestions purament de tràmit com podia ser obrir el correu adreçat a la cort general, signar -mitjançant el president de cada estament- certificacions o altra documentació, o en actuacions de molta més solemnitat o importància com podia ser tractar l'import del dretiu que s'havia de fer al monarca.

de sol·licituds eclesiàstiques (1503,50,9v a 1503,59,10v), per acabar amb un grup on destaca la presència majoritària de l'estament reial.

L'ordenació, doncs, no se cenyeix a l'ordre que segueix el protocol entre els estaments, sinó que sembla que deu provenir dels materials d'aquells memorials que devien fer cada un dels braços després de considerar les reclamacions que els eren presentades i de la tasca consegüent d'anàlisi i d'examinació de les peticions, i, si era el cas, de llur aprovació per tal que la queixa - o les queixes- fossin presentades a la comissió.

L'ordre intern del volum de sentències sembla, doncs, que no depèn ni de criteris cronològics (com ara l'ordre o la data de presentació de la demanda), ni subjectius (p. ex., tots els greuges presentats per una mateixa persona -física o jurídica-), ni de materials o objectius (posem per cas els motius de greuge, llur naturalesa o llur procedència geogràfica); ni tan sols de criteris establerts en funció del resultat (és a dir, estimat, desestimat ¹⁹), etc.), etc. El resultat, aquesta manera de fer, és coherent amb la documentació conservada, que, com ja he dit, considera com una única "sentència -individual- dintre de la sentència -única, global i col·lectiva-" cada un dels capítols que esdevenen la part dispositiva per a cada una de les

¹⁹ Com ja he assenyalat, aquesta terminologia per a classificar-les és nova i no pas de la documentació; v. supra.

peticions presentades i acceptades ⁽²⁰⁾. No hi ha -ni trobarem al llarg de tot el segle- separacions ⁽²¹⁾ entre els greuges en funció dels resultats del judici de la comissió, els estimats i els desestimats.

Quant a la manera de tractar la documentació convé precisar ara que per tal d'analitzar-los, agrupo els diversos tipus de greuges, temàticament ⁽²²⁾, de major a menor, en funció del nombre de sentències que hi ha de cada classe.

20 La "sentència de greuges" -en un sentit global- consisteix en un quadern únic format per una sola sentència -en sentit gramatical- bast ^{la} amb una redacció llarga però unitària que, des d'un punt de vista estilístic, no és altra cosa que la condennació -l'addició- en un sol discurs (és a dir, en una sola oració) dels elements següents: l'encapçalament general, tot el seguit de capítols que resolten cada una de les queixes, i la clàusula -global- de cloenda, més l'autenticació. Quan se'n lliura la còpia a la persona interessada, l'escrivà hi reproduïx les parts comunes (l'encapçalament i la cloenda) més la part (central) específica que afecta el sol·licitant, és a dir, el capítol o paràgraf que resol la seva reclamació.

21 Si que hi haurà, però, com veurem, algunes agrupacions derivades de la procedència de les peticions, com és el cas de les queixes presentades pels homes de les Cinquanta lliances de Perpinyà -en diverses corts-, o les reclamacions dels tintorers per l'enderroc de les seves propietats, també de Perpinyà, en la cort de 1441.

22 Cal advertir que els greuges d'un mateix reclamant no sempre apareixen junts, ni en el text, perquè hi preval el criteri objectiu, ni en la documentació, on només els trobem agrupats ocasionalment. La llista dels greuges sentenciats del segle es pot trobar en apèndix. Ultra aquestes consideracions, només resta esmentar que, quan cal, hi ha alguna nota de remissió que es considera important, útil o, simplement, il·lustradora.

Les divisions que he fet servir per classificar-los són, bàsicament, les següents ⁽²³⁾: *quitacions* (abraça salaris i altres retribucions per raó de l'ofici), *quantitats* (és a dir, reclamacions de quantitat *in genere* adreçades al monarca, excloses les concessions gracioses), *deutes del rei* (originats per actuacions relacionades amb les seves tropes), *gràcies del rei* (concessions de caràcter graciós), *dany* (*béns*) (és a dir, produïts en béns no immobles), *oficis* (concedits pel rei), *detencions de naus* (embarcacions detingudes per oficials del monarca), *especials*, i, finalment, com a apartat residual, *altres* (aquells que no presenten prou casos per classificar-los en un apartat independent).

Pel que fa a les sentències de greuges que són estimats, tenim els grups següents ⁽²⁴⁾:

* *Quantitats* *

1503.50.2v: el reverend cardenal de Lleida presenta dos greuges, l'un sobre 6.000 florins que *pretén* haver prestats al rei Joan, i l'altre, sobre una pensió del bisbat de Vic. Com que consta que ja n'hi hagué sentència dictada en la cort de Santa Anna [de 1493], resolen que han d'atenir-s'hi.

23 No se té en compte la limitació que suposa el fet que hi hagi nombroses reclamacions que abracen més d'un greuge; en aquests casos, el criteri de classificació ha estat ordenar-los segons la primera, la principal, encara que, de vegades (p. ex., en els oficis) ho ha estat segons el més singular dels taxes reclamats).

24 He agrupat per categories les reclamacions que han obtingut sentència (favorable) dels proveïdors, amb la finalitat de detectar el tractament que es donava a cada concepte; orientació més fructífera, d'altra banda, que la mera relació de les sentències tal i com són recollides en el quadern.

1503.56.10: l'abat de Sant Feliu de Guíxols, sobre l'argent del monestir depositat a la sacristia de la seu de Girona, que fou lliurat a la immortal memòria del rei Joan o al seu tresorer. Com que consta que Dalmau Mercader, regent la tresoreria del rei Joan, confessà deure 6.000 sous en què s'ren inclosos 4.948 sous 3 diners per causa de dit argent, se sentencia que, *dels béns del rei Joan*, sigui pagat de dita quantitat, i que siguin lliurades les provisions oportunes, alhora que s'hostil·la *que sigui prest pagat atès que són coses d'església* (clàusula que sembla més aviat una recomanació que no pas un manament).

1503.90.16: es tracta de la comissió especial feta per la cort en la constitució *Statutum, e ordenam*, de 1503 (25).

1503.91.16: la província -eclesiàstica- de Tarragona i el bisbe d'Elna reclamen pel perjudici sobre l'exacció del maridatge en els vassalls de l'església per matrimonis de filles bastardes; atesa l'arduitat de dit negoci i la brevetat del temps de la comissió, es declara que es faci comissió com en el greuge de l'arquebisbe de Tarragona (26), i que, mentrestant sigui sobresegit en l'exacció del dit maridatge de filles il·legítimes, el qual no es pugui exigir fins que hi sigui declarat per la comissió; i si no ho feia, que no es pugui exigir fins que sigui declarat per la Reial Audiència, oïdes les parts (27).

*** Danys ***

1503.5.3: mossèn Bernat Garius que reclama per danys causats pel. remences; s'argumenta que *consta la seva intenció*. En canvi, d'altres reclamants per danys de la mateixa naturalesa, vuit dels onze desestimats sobre un total de tretze, reben com a única resposta dels provisors que "no en consta el contingut", o "no en consta la

25 v. *supra*, a propòsit del desenrotllament de la reunió.

26 v. *supra*, 70,12v.

27 La reclamació 1503,36,7v, clamant-se del fet que el mestre racional ha fet pagar el maridatge als homes de Vilassar, és desestimada atès que no consta de les coses pretendes.

intenció" (28). Però la sentència de B. Garius especifica que hi ha una sentència arbitral del monarca que destina 6.000 lliures per als damnificats, i se li reconeix el dret que té al que li tocarà d'aquesta quantitat quan seran distribuïdes. Els provisors es refereixen a la sentència arbitral de Guadalupe (29), dada el 21-abr-1486 pel monarca; més concretament, al seu capítol 21, que regula la quantitat que han de pagar els remences pels danys que han causat (30).

1503.55.10: el bisbe de Barcelona, sobre la destrucció dels béns de Niquel Joan de Sant Ramon per part d'un agutzil del rei en el palau de dit bisbe; atesa la immunitat de dit palau, es declara que la destrucció de dits béns sigui cancel·lada.

1503.37.14: els còsols i defenedor de la mercaderia presenten queixa de Gaspar Despès, per danys que *pretenen* injustament per part de dit Despès, essent virrei de Sicília. Com que no és feta liquidació ni adjudicació de les coses adjudicades [= al·legades], es declara que el rei sigui suplicat, i es comet a la Reial Audiència la liquidació i la taxació de dites causes, citat dit Despès amb lletres subsidiàries, i, feta la liquidació, que el rei mani fer execució de dita quantitat.

* Censals *

1503.24.6: mossèn Benet Perpinyà, prevere, reclama per un censal sobre la batllia general de Catalunya perquè al·lega que fa molt de temps que no li és pagat, i com que *consta de sa intenció*, es declara que és greuge de cort, alhora que s'especifica que sigui

28 P. ex., 1503,2,2, o 1503,15,4v. O que "no consta que n'hagi estat perjudicat pel rei ni pels seus oficials", com en 1503,37,7v.

29 Recollida en JCASC, II,4,13,2 (f.136-137), i també -en castellà- en VICENS, *Historia ...*, p. 337-355.

30 En JCASC, II,4,13,2 (f. 135), [i en VICENS, *Historia ...*, p. 349, on correspon al § 20]:

"§ 21.- ... e per tant, et alias condemnan los dita paganos a dar, e pagar per satisfacció dels dita danys als dita senyors, e a altres damnificats en sia millia lliuras barcelonesas [...] las quales pecúnias haze de poner en la Paula de la Ciudad de Barcelona, perquè allí podran sien distribuïdas entre los dita damnificats así, segons per nós será dit e proveit".

pagat de les coses especialment obligades en dit censal, i que li siguin expedides les lletres i provisions oportunes.

1503.69.12: Pere Gornés, sobre un censal que rep sobre la batllia general. Atès que a la cort de Santa Anna hi sentenciaren a favor, es declara que dita sentència sigui executada per totes les pensions a ell degudes des de dita sentència i per les corregudes des d'a'eshores ⁽³¹⁾, alhora que se suplica a sa Majestat que mani expedir les provisions oportunes.

1503.88.15: la ciutat de Barcelona reclama les pensions de dos censals, l'un venut a la ciutat pel tresorer general de la memòria del rei Alfons, de pensió anual de 27.500 sous i preu de propietat de 27.500 lliures, obligant-hi les rendes de la batllia general (contracte fet el 03-ag-1429, confirmació del rei Alfons el 25-ag-1429); l'altre venut per la memòria del rei Joan a la ciutat, de pensió anual de 9.680 sous i de preu de 12.100 lliures (fet el 28-gen-1460). Com que consta de la intenció de dita ciutat, es declara que sigui pagada de totes les pensions degudes de dita censals de la batllia, en i sobre totes les rendes obligades i dels béns del rei Alfons, i també dels béns del rei Joan ⁽³²⁾.

*** Jurisdiccions***

1503.39.8: mossèn Joan d'Argensola presenta una queixa contra Joan Lobets, agutzil reial, *pretenent* que fou tret de la possessió del castell i terme dels Falcons ⁽³³⁾ contra Constitucions. Com que als provisors consta que dit agutzil, en l'execució d'una sentència reial -obtinguda per Francesc d'Argensola- s'excedí er el mode de l'execució, declaren que és *greuge de cort* i condemnem l'agutzil a

31 Aquesta fórmula esdevindrà l'habitual. Solen prendre com a punt de referència la data final de la cort o de la promulgació de la sentència, si n'hi ha. D'aquesta manera queden enllaçades les unes reunions amb les altres, cada cop que s'actua la jurisdicció per part dels proveïdo-rs.

32 Respecte a qui ha de ser pagat primer de les rendes de la batllia, si la ciutat o els oficials reials, els provisors reserven major deliberació explicadora de la Reial Audiència, en la qual ja penja plec sobre dits salaris.

33 El dit castell fou llargament posseït per la família de Cartellà (BOTRY, *Provincia de Gerona*, p. 799).

restituir-l'hi i pagar-li'n els danys, per a la liquidació dels quals remetem a la Reial Audiència.

1503.52.2v: el cambrer de La Grassa es clama del governador del Rosselló, el qual *diu* ha compostat un home que era pres en poder seu; atès que el governador no ha estat oït i que el cambrer s'ha alegrat de la comissió de la causa, s'ordena que el canceller, de part del rei, faci comissió de dita causa a misser Sinó Clariana i a misser Vicenç Orrit, perquè sumàriament i de pla hi facin justícia.

1503.52.16: mossèn Joan de Peguera presenta un greuge per la jurisdicció criminal del castell de Besora i Casserres. Atesa la brevetat del temps, es declara que es faci comissió com en el greuge de l'arquebisbe de Tarragona (34).

** Dret mesura pedra **

1503.19.5: Joan Pere Cruïlles, a qui han desestimat una petició (1503,18,5) per danys causats pels remences, obté el reconeixement, atès que *consta de sa intenció*, del dret que té de la mesura de la pedra de Girona, segons al lega per contracte de la batllia general. Es declara que li sigui pagat el que li és degut i expedides les lletres executòries oportunes.

** Segrest **

1503.59.10v: el cardenal de Salern presenta una reclamació pel segrest posat pel rei en l'abadia de Banyoles, de la qual dit cardenal té provisió, i demana que aquell sigui revocat. Se'n decreta la revocació.

** Oficis **

1503.89.15v: misser Joan Pasqual, en nom propi i en nom de Benet Pasqual (35), fill seu, demana les quantitats contingudes en albarans expedits pel mestre racional en favor d'en Jaume Sala, menor de dies, per les quals *pretén* fou empenyorat per la bona memòria del rei Alfons l'ofici d'obrer major dels palaus del rei i l'ofici de veedor de les galeres i fustes de rem. Es resol que, com que *consta*

34 v. supra, 10, 14v.

35 En el text hi ha errantament "Jeroni"; al marge hi ha la correcció, "Benet".

legítimament la intenció de tots dos, dits oficis hagin de ser restituïts per sa Majestat als actors.

** D'altres **

1503.54.10: el bisbe de Barcelona (a qui és desestimat el greuge 53,10) presenta una petició sobre la rendició de comptes dels executors testamentari, però, atès que no se n'ha pogut fer *complida* examinació pel poc temps de la comissió, es pronuncia que el canceller, oïts el bisbe, el veguer de Barcelona o els procuradors fiscals de llurs corts, faci justícia expedita.

1503.68.12: els hereters de la Viladalls i de la volta d'en Torre ⁽³⁶⁾, sobre les dones públiques que viuen en la present ciutat que hagin d'estar-se en dits llocs. Es declara que sigui manat als oficials reials de la present ciutat i altres que servin les constitucions i privilegis sobre això, sota les penes allí contingudes.

** Especials **

1503.25.6: mossèn Francesc Pagès demana les escrivanies del governador, del veguer i del batlle de Perpinyà, establertes pel rei Joan a en Joan Pagès, avi seu, vice-canceller. Com que per brevetat del temps *no s'ha pogut fer plena examinació de dita causa ni apel·lar els qui es deuen apel·lar*, es declara i proveeix que el canceller, en nom del rei, faci comissió (a ell mateix, al bisbe de Girona, a misser Jeroni Albanell, a misser Joan de Gualbes, a misser Guerau Guardiola i a misser Galceran Estrada) perquè dins dos mesos hagi d'examinar i declarar aquest greuge ⁽³⁷⁾. La seva decisió, com si es tractés d'una decisió presa per tots els provisors, també tindrà la força d'un acte de cort ⁽³⁸⁾.

1503.70.12: l'arquebisbe de Tarragona presenta quatre greuges, el primer sobre la insaculació, regiment i ofici de dita ciutat; el segon, referent a crides fetes pel veguer; el tercer, sobre aigües,

³⁶ Amb aquests dos topònims s'anomenen els bordells "oficials" de la ciutat de Barcelona; vegeu-ne la localització en VINTOLLES, *La vida quotidiana* ... p. 122-123 i ss.

³⁷ Aquest apartat figura escrit al marge amb algunes paraules ratllades.

³⁸ No consta que n'hi hagi una decisió posterior.

sèquies i molins; i el quart, sobre agutsils que porten bastó. Com que no s'han pogut instruir plenament *dins el temps de la comissió*, es declara que el canceller, per part del rei, faci comissió (a si mateix, al bisbe de Girona, a misser Jeroni Albanell, a misser Jaume Filella, a misser Joan Lonch, a misser Joan de Gualbes, a misser Joan Guardiola i a mossèn Galceran Estrada) per tal que dins dos mesos hagin de declarar-hi; les vuit persones han de jurar. L'ur decisió tindrà valor d'acte de cort.

Aproximació

Dels vint greuges considerats estimats, trobem (39), que, des de l'òptica dels resultats, s'han estimat: un manament, una revocació de segrest, una cancel·lació, quatre reclamacions de quantitats, dues restitucions, una liquidació i tlixació que ha de fer la Reial Audiència, dues sentències de greuges de la cort de Santa Anna de 1493, un reconeixement de dret, i set casos (una tercera part dels estimats) que encara necessiten d'una major examinació i es remeten a una comissió -de composició diferent segons els casos- la qual actua per delegació (40).

Una anàlisi dels resultats de la sentència de la cort de 1503 ens mostra, doncs, que en els pronunciaments

39 En aquest apartat, si bé el focus principal d'interès és constituït per les sentències prèviament seleccionades, també es para atenció, en funció de llur contingut, a les sentències que desestimen reclamacions, i són incorporades, on els correspon, al text.

40 V. supra l'apartat dedicat a la provisió de nomenament dels jutges. Cal suposar que el poder -en principi indelegable- absolut i irrevocable que tenen els jutges, és precisament, per aquesta amplitud d'atorgació per part del rei el que permet de treuar una solució aparentment contradictòria amb les condicions de concessió.

domina la tendència a declarar sobre drets (o situacions) que no es tradueixen necessàriament en una determinada quantitat de diner ⁽⁴¹⁾. Aquest fóra el cas de les declaracions ⁽⁴²⁾ de la revocació del segrest de l'abadia de Banyoles (59,10v); de les restitucions de la possessió del castell dels Falcons (39,8) i dels oficis d'obrer major dels palaus del rei i de visor de les galeres i fustes de rem (89,15v); de la cancel·lació de la destrucció dels béns en el palau episcopal; del reconeixement del dret de la mesura de la pedra de Girona (19,5); o del curiós manament (per l'amplitud de l'abast, per l'evidència del mandat, i per la reiteració del contingut) adreçat als oficials reials a propòsit del greuge sobre dones públiques (68.12).

Un altre bloc de resolucions consisteix en la remissió de la delegació de la decisió, mitjançant el nomenament -normalment en mans del vice-canceller que ho fa de part del rei- d'una nova comissió força més reduïda que no la dels provisors. Dels exemples que tenim, no totes les comissions delegades que es nomenen són iguals, sinó que, en funció d'algun criteri -que no queda prou ben explicat, probablement l'oportunitat o la complexitat del cas- són formades per un nombre variable de membres, que va des d'una persona, el mateix vice-canceller

41 Si més no, no consta a la documentació del moment; més endavant sí que hi serà.

42 Hom no pot deixar de sospitar que, en força casos, malgrat l'aparença, hi devia haver l'anhel que es convertís en una compensació econòmica.

(54,10) ⁽⁴³⁾; o de *duas*, misser Simó Clariana i misser Vicenç Orrit, del Reial Consell (52,9v); a les *six* (25,6) ⁽⁴⁴⁾; o *vuit* (70,12v; 90,16; 91,16; 92,16v).

Les dues sentències que estimen els greuges bo i acceptant les resolucions de la cort anterior de Santa Anna no especifiquen amb el mateix grau la qualitat de l'estimació. La primera (50,9v) diu només que cal atendre-se al que allí es va decidir; cal pensar que fou estimada, o, en cas contrari, els proveïdors no donarien aquesta resposta amb expressions ambigües. Les desestimades que anomenen la cort de Santa Anna, no n'esmenten explícitament el resultat, però sí que hi al·ludeixen d'una manera implícita quan, malgrat les al·legacions en qüestió, es desestimen les peticions); la segona (69,12) sí que precisa que la sentència anterior era dictada en sentit favorable al demandant. I és precisament per la força vinculant del precedent, des del doble punt de vista, de greuge que ja ha estat presentat i de greuge que ja ha estat sentenciat, que la petició torna a ser acceptada i considerada en aquesta nova

⁴³ No oblidem que, com ja s'ha dit, a la cort de Perpinyà de 1350, algun dels greuges que es presentà ja fou deixat per a ser proveït posteriorment amb la intervenció d'un oficial reial. P. ex.: el capítol II del greuge donat per A. Gatell, que té com a provisió "*Vocentur Probi homines seu Sindici Villefranche et, auditis eorum rationibus, providebitur coram Jacobo de Faro*" (*RAM, Cortes de los antiguos ...*, I, 29, p. 404, i en les p. 411 i 413. Més casos similars en *Ibidem*, p. 405, 406, 407, i *passim*).

⁴⁴ Els qui formen la comissió són anomenats en la descripció dels greuges estimats, *supra*, en aquest mateix apartat. Amb tot, sembla que l'al·lusió que es fa a aquesta comissió es refereix a la de vuit membres

ocasió amb una voluntat de submissió, per mandat legal, a la decisió anterior. El motiu de tornar a presentar la queixa, fou, probablement, la no execució de la sentència primera; aquesta hipòtesi compta amb el suport de les provisions dels proveïdors de 1503 que especifiquen que s'executi i que es demani al rei que lliuri les provisions oportunes (probablement no es complí el mandat).

De contingut o d'implicacions més relacionades amb l'àmbit econòmic hi ha, d'una banda, la liquidació i taxació dels danys que causà Gaspar Despès essent virrei de Sicília (87,14v), que és comesa a la Reial Audiència (45); de l'altra, trobem les quatre estimacions de reclamacions de quantitat (danys dels remences (5,3), censals de la batllia general (24,6 i 88,15), i argent dipositat a la seu de Girona (56,10)).

Cal destacar especialment el fet que cap de les estimacions de quantitats reclamades deixa de concretar que la quantitat que s'estima ha de ser percebuda sobre els béns especialment obligats o consignats per a tal finalitat i no pas per d'altres (46).

Pel que fa als altres greuges, llevat del del dret de la mesura de la pedra de Girona (19,5) i del de la restitució de la possessió del castell dels Falcons

45 Dintre de l'ocasionalitat puntual, com veurem, aquest serà un recurs que utilitzaran habitualment els jutges al llarg del segle.

46 P. ex., la sentència anterior que es refereix a la sentència arbitral de Guadalupe de les 6.000 lliures per als danys dels remences, les dels béns del rei Joan, les del rei Alfons, etc.

(39,8), que, d'altra banda, romanen en allò que podríem considerar un nivell que abastaria, tan sols, una declaració de ca. "formal" i asèptica (⁴⁷), no sembla evident que cap de les demandes reconegudes en aquesta reunió comporti una materialització efectiva equivalent a un import econòmic que s'hagi de descomptar dels diners del rei o de l'assemblea, sinó que sembla que es refereix, la majoria de les vegades, a partides anteriors ja conegudes i perfectament identificades, si més no per als tècnics que haurien de vetllar pel compliment de la decisió dels provisors.

La classificació operativa de dividir els greuges en *estimats* i en *desestimats*, no pretén anar més enllà del que és un criteri de treball, basat en un contingut tècnic; però no tots els greuges de cort analitzats, reflecteixen, seguint aquesta classificació, llur veritable resultat. Així, tenim, doncs, que hi ha peticions que han estat *formalment* desateses pels proveïdors -al·legant que *no és greuge de cort*- perquè, a *petició de la cort*, el rei ja hi ha proveït després que el greuge havia estat donat. Aquest és el cas dels nobles Joan Alemany de Cervelló i Felip Alemany, fill seu (13,4), que reclamen un censal donat pel rei Joan, de pensió anual de 220 lliures 7 sous 8 diners, el qual no han pogut cobrar per la restitució general de la

⁴⁷ Amb tot, el greuge 39,8, de J. Argensola, estableix la condemna de l'oficial reial, l'agutzil J. Lobets, i concreta que ha de ser ell, per l'excés en el mode d'execució, qui ha de restituir a l'agent els danys que li ha causat.

sentència reial (48). I també el dc la ciutat de Girona (61,11), per una queixa sobre la batllia d'Amer (49). O el cas, poc probable, que el reclamant hagi estat satisfet de la queixa després d'haver dat el greuge, com en el cas de Joan Grau (77,13v), que es queixava d'uns enantaments fets pels inquisidors, el qual cas també es considera que *no és greuge*.

Els proveïdors poques vegades recorren a la decisió de *no declarar un greuge* (qu. per a la finalitat del nostre estudi és considerat com si fos desestimat). En aquesta cort s'esdevé dues vegades. La primera és el greuge 67,12, una reclamació presentada pels porters del rei que es clamen que hi ha molts porters que no són catalans, els quals els perjudiquen perquè exerceixen el seu ofici contra constitucions, que és desestimada pel fet que els agents no anomenen les persones de qui es queixen, i s'opta, doncs, per remetre'l a la Reial Audiència, *perquè faci justícia expedita servant les constitucions* (50). El segon és el greuge 82,14 (de fet són dues peticions), donat per la ciutat de Lleida sobre les cenes d'absència i sobre els actes fets pel lloctinent general a instàncies de la ciutat de Barcelona

48 És la sentència de Guadalupe. V. supra el que s'ha dit per al greuge de B. Garius (5,3).

49 V. la sentència de la cort de 1512.

50 Com se sap, el llarg del segle XVI sovintegen les manifestacions -tant en l'àmbit eclesiàstic com en el laic- per preservar els oficis (i beneficis) per als naturals del Principat, davant la cada vegada més nombrosa presència de forasters provinents d'altres territoris.

per raó dels forments, que és desestimat perquè el síndic agent *desisteix* tot protestant per tal que li sigui *servat dret en un altre judici*.

Aquests dos casos, ens porten a d'altres qüestions, la primera de les quals és la possibilitat de remetre la qüestió plantejada a algun altre organisme, sempre que - segons el que estableix i declara la comissió- la petició no s'ajusti a la seva comesa (51). N'hi ha un de presentat per Joan Res (73,13v), mercader de Barcelona, sobre certs drets reials que diu *li han fet pagar a la ciutat de València contra privilegis*, el qual greuge remet a la decisió del rei i del seu consell perquè allà on sigui, principalment amb provisió de *causa recognoscendi*, faci justícia. El greuge de mossèn J. Llorenç (7,3v) clamant-se que pels *olim* diputats li fou llevat l'ofici de sobrecollidor, en la mesura que consta que ni el rei ni els seus oficials no li han fet cap perjudici, es considera que *no és greuge*, ni recau en la comissió, i es remet a la cort o als diputats; com també es declara que, atesa la qualitat de la petició que no cau en la comissió dels proveïdors, correspon a la determinació de la cort la petició de mestre G. Comes (60,11) al legant un error

51 El fet de no ajustar-se a la comissió dels proveïdors determina també el criteri de desestimació d'algunes peticions. P. ex., el 1503,48,9, que és la petició de la universitat de la ciutat de Tarragona per ser admesa al braç reial; el 1503,64,11v, que es considera que no recau en la comissió perquè es tracta d'un interès de *part a part*; o el 1502,71,13 presentat per Benet Cartellà, ciutadà de Castelló, dient-se del procurador fiscal, qui no ha volgut *fer part* amb ell contra l'almirall de Castella, el vescomte de Cabrera, per greuges fets per oficials de dit almirall.

en la reducció dels censals dels temps de les torbacions⁽⁵²⁾ a for de 32.000 per 1.000 de les robes, presos del General de Catalunya.

Amb tot, la majoria de les vegades la remissió, atesa la naturalesa de les reclamacions presentades, es fa a la Reial Audiència: 8,3v sobre la jurisdicció de Torredembarra; 67,12 dels porters del rei queixant-se dels que no són catalans; 94,16 sobre els forments, on ja hi penja plet.

Un criteri utilitzat per descartar peticions⁽⁵³⁾ consisteix a saber si sobre la petició ja n'hi ha algun altre procediment iniciat (o acabat). La majoria de les vegades, les referències -obligades altre cop- són a la jurisdicció de la Reial Audiència: (a) o perquè en penja plet, com en el cas de G. P. Durall i G. Samsó (47,9), demanant censals que rebien sobre l'aljama jueva de l'erpinyà, desestimat perquè en penja plet, alhora que no es demostra que la justícia hagi estat denegada ni que el rei i els seus oficials hagin comès greuges; o en el presentat per la ciutat de Barcelona (88,15), on la decisió, incidentalment i al marge d'estimar la petició principal, pel que fa a la qüestió secundària de qui ha de ser satisfet primer de les rendes de la batllia, si els oficials reials o la ciutat, es reserva major

⁵² És a dir, traduït l'expressió, dels ramencos, com se sap.

⁵³ Decidir quines causes havien de ser remeses a d'altres instàncies, a més de poder ser interpretat com una cessió voluntària de jurisdicció per part de la comissió, permetia de postergar la decisió d'un cas, hipotèticament o potencialment conflictiu, per a un moment posterior.

deliberació a la Reial Audiència on ja renja plet sobre dits salaris: (b) o perquè ja hi ha sentència reial d'un procediment anterior, com en els casos de mossèn S. Palou (32,7) prenent que li és estada llevada injustament la vegueria de Girona, desestimada perquè consta que en fou privat en virtut d'una sentència de la Reial Audiència amb deliberació del reial consell; mossèn Lluís Terré (40,8), queixant-se d'un guiatge atorgat a F. Ballester, que no és greuge perquè ja hi ha estat proveït degudament per dit òrgan (⁵⁴); la ciutat de Lleida (81,14), sobre la crida feta pel monarca que ningú no gosi fer sabó ni menar-ne dins de la ciutat sense la llicència de l'abat de Santes Creus, que és desestimada al legant que es tracta d'una qüestió que és *interès de part a part*, i que ja n'hi ha sentència reial (⁵⁵).

Tanmateix, n'hi ha un, el presentat per mossèn Lluís Pou (6,3), clavant-se dels inquisidors que no li han volgut fer justícia de pensions de censals demanades, que, atès que en penja plet davant dels inquisidors, es declara que *no és greuge* i es demana al rei que ordeni als inquisidors de la diòcesi de Lleida que li administrin justícia.

Aquest darrer cas ens porta a un altre tipus en la classificació de les sentències: aquelles que tot i ser desestimades van acompanyades d'una petició al monarca.

⁵⁴ Proveeixen, però, que qualsevol guiatge que sigui atorgat a dit Ballester, si hi ha instància de dit Terré, sigui revocat.

⁵⁵ Proveeixen però que se supliqui al rei que, no obstant la cosa judicada, oïdes les parts, s'administri justícia per part de la Reial Audiència.

Ultra el cas suara citat (6,3) i el també esmentat de la ciutat de Lleida (81,14), hi ha el greuge d'Alfons Sunyer (31,7), domiciliat al Rosselló, que demana l'esmena de Castellbell, enderrocat pel capità general de sa Majestat, desestimat al legant que no consta de les coses preteses, però afegint-hi que es demani al rei que mani que se li faci *compliment de justícia sumàriament i de pla*. La reclamació de J. Capmany (63,11), ciutadà de Girona, d'una banda, sobre l'execució d'una sentència reial, prenent que el lloctinent general l'empatxà [= la impedí], i, de l'altra, per dos homes presos a instància seva pel governador de Catalunya, el qual lloctinent ordenà que alliberessin, és desestimada atès que consta que hi havia guiatges lliurats per dit lloctinent, ahora que es demana al rei que vulgui donar les provisions oportunes perquè sigui feta l'execució sollicitada.

Encara és més curiós que la solució adoptada pels provisors sigui desestimar la petició i proveir-hi; així s'esdevé en el greuge presentat per Lluís Terré (40,8) ⁽⁵⁶⁾ i en el de Jordi Res (73,13) ⁽⁵⁷⁾.

Des de l'òptica de la justificació de la reclamació, tan sols en sis peticions del total de les estimades s'esmenta explícitament l'oficial reial contra l'actuació del qual s'adreça la reclamació. N'hi ha dues contra

56 Ja ha estat comentat, v. supra.

57 Ja ha estat comentat, v. supra.

agutzils (39,8 i 55,10), una contra el lloctinent general (44,8v), una contra el governador del Rosselló (52,9v), una contra el virrei de Sicília (87,14v) i una contra veguers i agutzils (70,12v). L'al·lusió als oficials reials contra els quals es pretén actuar, també és present en els greuges desestimats, d'on destaquen les queixes adreçades contra el lloctinent general, contra agutzils, contra el capità general, contra el mestre racional, etc. Cal puntualitzar que, a voltes, s'expressa, no tan sols el càrrec, sinó també el nom i el cognom de l'oficial (⁵⁸).

Hi ha algunes queixes que troben l'argument explícit en el fet que l'actuació per la qual es reclama ha estat duta a terme en contra del que disposen les constitucions de la terra (39,8 i 67,12). N'hi ha que són desestimades al·legant que es tracta d'un interès *de pari a part*, entre particulars (⁵⁹).

Des de l'òptica de la projecció e les reclamacions, cal distingir en una direcció *precedent* i una de *subsegüent*.

(a) *precedent*: dels noranta-quatre greuges sentenciats, només sis (un 6 %) fan constar explícitament que tenen lligams amb sentències de greuges dictades en

⁵⁸ P. ex., 1,2; 3,2; 47,9, tots adreçats contra un agutzil reial anomenat Joan Pardà; o l'estimació petició 44,8v, contra el comte de Ribagorça, aleshores lloctinent general; o l'estimat contra Gaspar Despès (87,14v), quan era virrei de Sicília.

⁵⁹ N'hi ha quatre casos: 39,7; 64,11v; 75,13 i 81,14.

corts anteriors (totes es refereixen a la cort de Santa Anna). Aquesta circumstància -independentment de la part de l'al·legui- no sempre produeix l'efecte desitjat per l'agent d'assegurar-ne l'estimació (amb una voluntat de mostrar un suport anterior a la cort que se celebra i impressionar així la comissió, oblidant, tal vegada, que mitjançant l'examen de la documentació conservada de la cort anterior podien comprovar el greuge invocat si havia estat sentenciat o no, i en quin sentit), i sí, en canvi, l'efecte buscat pels proveïdors de confirmar (o de desautoritzar) una sol·licitud concreta.

Dues són al·legades per l'agent, i acaben essent desestimades (11,4 i 27,6v). De les quatre que apareixen esmentades pels proveïdors, dues també són desestimades (38,7v i 93,16v) i se n'estimen dues (50,9v i 69,12).

(b) *subsegüent* ⁶⁰: només cinc (un 5 %) greuges tornaran a ser presentats a la cort de 1510 (1503,11,4; 22,5v; 74,13; 85,14v; 94,16v) tots desestimats els dos cops que hauran estat presentats.

⁶⁰ Es només una síntesi, en funció de l'any d'origen de la reclamació, que condensa la informació que es troba tractada més extensament a l'apartat de la cort que és citada; en aquest cas, les explicacions són a l'apartat de la cort de 1510

Cort de Montsó de 1510 ⁽¹⁾

Havia estat convocada el 6 de març per al 20 d'abril. L'inici formal de la cort fou el dia 4 de maig de 1510, en llegir la proposició el rei ⁽²⁾ en l'església de Santa Maria; fou llicenciada el 2 de setembre del mateix any.

En aquell moment les preocupacions de la monarquia giraven al voltant de la qüestió dels moros i de la necessitat de conquerir les localitats que els servien de base al nord d'Àfrica, que eren Tunis, Bugia i Alger ⁽³⁾.

Fora nomenats 22 provisors de greuges, dels quals Pere, bisbe d'Urgell, canceller, Francesc Franc, doctor en drets, regent la cancelleria, Vicenç Orrit, advocat fiscal, Domingo Bofill, Pere Jaume Boteller, Simó Clariana i Serra, Joan Aibrí, Pere Boix, Joan Guillea Jordà, Francesc Vila, doctors, i Bartomeu Ferrer, regent la tresoreria, representaven el monarca; els altres onze, per part de la

¹ Documentació.- Sentències ACA, CR, Varies, 9, *Procesos*. comú ACA, CR, *Procesos de Cort*, 42, ACA, G, 1001, eclesiàstic. ACA, G, 1002/1, militar ACA, G, 1003 [segons COMBE et alii, "Forts per a l'estudi de les Corts ...", p. 17 consideren que els vols. 1002 i 1003 són exemplars del *familiar general*]. ERN, Ms. 6646, f. 33v. V., també, COBOLIU / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 331-332. MARICHALAS / MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1863), p. 114-122.

² Segons COBOLIU / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 331, tot i que no és clar que en aquesta època -a diferència del segle XIV o els inicis del XV- fos el monarca qui llegís personalment la proposició, sinó que, en general, més aviat caldria pensar que ho devia de fer el protonotari. Se'n pot veure la proposició en COBOLIU / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 409-410.

³ COBOLIU / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 331; MARICHALAS / MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1863), p. 116.

cort, foren: Pere Vinyes, canonge de l'església de Barcelona, vicari i procurador de l'arquebisbe de Tarragona, Joan Busquets, canonge i ardiaca de [Santa Maria de] la Mar i síndic del capítol de Barcelona, Pere Rovira, administrador de l'abadiat de l'Estany, del braç eclesiàstic; don Jaume Cardona, Guillem Ramon Beilera [i Cervelló], Francesc Comes, donzell, del braç nobiliari; Joan Berenguer Aguilar, Benet Gener Sapila, ciutadans i síndics de Barcelona, Joan Capmany, ciutadà i síndic de Girona, Nicolau Balleró, burgès i síndic de Perpinyà, Baltasar Sorribes, jurista i síndic de Berga, del braç popular (4).

El nombre de provisors, atípic i indivisible enterament per tres, proporcionà al braç reial l'ocasió de col·locar-hi cinc jutges davant els altres tres dels dos braços restants.

De tots els provisors nomenats, n'hi havia que ja havien ocupat aquest càrrec en ocasions anteriors; així, per part del monarca, repetien Pere, bisbe d'Urgell, i Francesc Franc (tots dos ho són, 1493, 1503 i 1510), i Simó Clariana Serra (1503 i 1510). Els escollits per la cort eren tots designats per primer cop.

La legislació que s'aprovà en aquesta reunió era formada per seixanta-dues constitucions i per nou capítols de cort (5); la majoria regulaven aspectes de caire processal -referits a la reial audiència-, de les presons, de la documentació de cort, de temes referents a la pau i

4 ACA, CR, *Vària*, 9, encapçalament del quadern.

5 JCABC, genealogia de Ferran II. Vegeu-ne la descripció i el resum en HARRICHALAN / HARRIGUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1963), p. 114-129. COBOLIN / PELLA, *Las Cortes ...*, p. 331 només hi fan una breu menció al llibre.

treva i hi havia algunes disposicions referides a diversos oficials reials, a més d'altres peticions dels estaments (6) L'oferta de la cort era d'un donatiu graciós de 220.000 lliures (7), destinades a mantenir les places conquerides i a conquerir-ne de noves de la campanya d'Àfrica, descomptats els sous i despeses del General. S'estableix que els greuges es pagaran de la resta de les 70.000 lliures darreres que el rei "per justificació de la consciència sua" ha volgut atorgar, amb un termini fixat des d'aleshores fins al 15 de setembre propinent (8).

Les sentències de greuges de 1510

Dades: greuges sentenciats, 111; estimats, 10 (9 %); desestimats, 101 (91 %).

Hom troba, de bell antuvi, que les sentències no són ordenades sota cap concepte aparent, com ja havíem vist en la cort precedent. Aquesta serà la línia de treball iniciada en la cort anterior que marcarà tot el període. Hi ha, ja des d'un bon començament, una barreja considerable -que no permet ni tan sols parlar d'uns determinats blocs globals com al 1503- de reclamacions presentades per membres

6 JCALC, Genealogia (i normes) d'aquesta cort, MARICHALAR / MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1863), p. 121-122.

7 Segons COFFREU / VELLA, *Las cortes ...*, p. 332, era de 200.000 ll. D'acord amb MARICHALAR MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII p. 114, seria de 500.000 ll.

8 ACA. CE, *Procesos de cort*, 42, f. 296 i ss.

pertanyents als tres estats ⁽⁹⁾, tendència que continua al llarg ⁽¹⁰⁾ de tot el volum ⁽¹¹⁾.

El fet que la presentació dels greuges no respongui a un criteri que es pugui associar als blocs estamentals ⁽¹²⁾, ni tampoc a criteris operatius (els satisfets, els no satisfets) o materials (en funció de l'objecte, de la matèria de la reclamació, o de l'indret de procedència), no ens ha de portar a pensar que la tramitació de les queixes canvia el procediment que devia ser habitual i deixa de ser a través dels braços, els quals, no ho oblidem, són, en l'àmbit d'actuació dels òrgans de participació de l'àmbit polític, els únics que poden servir de mitjà de comunicació -vàlid- entre la base social que representen ⁽¹³⁾ i el monarca amb tot l'aparat polític i administratiu.

Vegem, doncs, quines són les peticions que han estat estimades:

*** Quantitats***

1510.39.5v: els administradors dels bacins dels pobres vergonyants de les parròquies de Santa Maria de la Mar i del Pi presenten, contra el

⁹ Així, p. ex., 1,1v a 6,2, són de militars, 7,2 és de Vilafranca de Conflent, 8,2 és del bisbe de Lleida etc.

¹⁰ P. ex., 40,5v i 41,6 són de militars, 42,6 és reial, 44,6v és de l'abat de Sant Miquel de Cuixà etc.

¹¹ P. ex., 102,14v és nobiliari, 105,15 i 107,15 a 109,15v són eclesiàstics, 110,16 i 111,16 són de l'estament popular.

¹² Llevat que es considerés viable una hipòtesi que prediqués una determinada ordenació interna que no apareix gens vivient als nostres ulls.

¹³ V. *supra* les consideracions fetes a propòsit del concepte i del terme representació

rei, una queixa sobre l'execució no feta pel batlle de Fraga en virtut de lletres subsidiàries de la Reial Audiència sobre els reclams exposats de 100 lliures per dits administradors contra la comunitat de la vila de Fraga; com que es considera que hi ha hagut *negligència* per part del dit batlle de Fraga, condemnen el rei a pagar, dins l'any primer vinent comptat a partir del dia de publicació de la present sentència, 100 lliures més les despeses produïdes, sempre que hagi estat prestada caució segons la forma del privilegi de l'escriptura de terç. S'especifica que, en cas que transcorri el termini i no sigui satisfeta dita quantitat, l'haurà de pagar el rei (14).

1510.65.8y: Jordi Res, reclama del rei en virtut d'un compte de 769.187 morabatins de Castella. Es declara que *és greuge de cort* i es condemna el monarca a pagar dita quantitat, amb les especificacions següents: que la tercera part li sigui pagada per tot l'any 1510; l'altra tercera, per tot el 1511 i la restant per tot el 1512, sempre que dit Res hagi prestat caució idònia per la quantitat de 132.035 morabatins de Castella a fi que si algú pretenia tenir dret en dita quantitat per la nau que en aquell temps patronejava Joan Montsó, es pugui fer compliment de justícia.

1510.110.16: els síndics de Castellar, contra el rei, reclamen sobre les lluçions per ell preteses. Es declara que dita universitat pugui procedir la causa de dita lluçió i la justícia seva si li pertanyerà, no obstant la pragmàtica per sa Magestat feta a Tortosa.

** Danys (enderrocament de mur) **

1510.34.5: el noble Francesc Cruilles reclama l'essens per l'enderroc d'una casa d'Aiguafreda fet per oficials del senyor rei i altres danys. Els provisors, atès que sobre dit greuge *és estat concordat amb sa Magestat*, decideixen que sigui servada la concòrdia feta amb el rei i que siguin expedides les lletres i cauteles que calguin per executar-la

1510.60.9: el síndic de la universitat de la vila de Salses, contra el rei, reclama 2.132 ducats perpinyanesos per certa lliurança i provisió reial per raó d'estimes de cases i horts i altres propietats

derruïdes per l'obra -és a dir, la fortalesa- de Salses. Es resol de condemnar el monarca, feta primer la liquidació corresponent pel tresorer general o son lloctinent ensems amb el veedor de comptes de la fortalesa, que en el termini d'un any primer vinent pagui a cada un -o als seus hereus- la part contingent del compte liquidador.

** Lletres de cancelleria**

1510.61.9v: Guillem Solivella, contra el rei, demana sobre certes lletres emanades de la cancelleria, a Montsó el 09-ag proppassat. Es considera procedent (*ha lloc*) dit greuge i es declara que dites lletres deuen ser revocades (15).

1510.105.15: el reverend arquebisbe de Tarragona, contra el rei, *pretén* ser agreujat per certes lletres emanades de la cancelleria a Montsó el 25-maig de l'any present contra el jutge d'apel·lacions de Tarragona. Es declara que *és greuge* i que dites lletres han de ser revocades, alhora que es proveeix que les parts romanguin *en aquell ésser* en què eren abans de la concessió de dites lletres (16).

** Salari**

1510.64.10: la muller de mossèn Bernat Terre, cavaller, i filla de mossèn Pere Ortosa, *preteneut* que el rei hi és obligat per la capitania del castell de Segura, demana, d'una part 100 lliures, i, de l'altra, 21.000 sous, més 24.000 sous per salaris de dit castell. Es declara que: respecte a les 100 lliures, *és greuge* i el rei és condemnat; respecte a les altres dues quantitats, es decideix que *no és greuge*, i es reserva dret a les parts per a un altre judici, si algun *es* correspon.

15 /¹⁰ Sobre lo greuge donat per part de n Guillem /¹¹ Solivella contra lo senyor rey sobre certes /¹² letres de la real cancelleria emanades /¹³ dades en la vila de Montsó a viiii^o de agost /¹⁴ proppassat, pronunciam haver loch dit /¹⁵ greuge e dites letres deure ésser revocades. [ACA, CE, Vária, 9, f. 9v].

16 /¹ Quant al greuge donat per part del reverent /² archabisbe de Tarragona contra lo senyor rey /³ preteneut ésser agreujat per rahó de certes /⁴ letres emanades de la régia cancelleria dades /⁵ en la vila de Montsó a XXV de maig del /⁶ any present contra lo jutge de les apel·lacions /⁷ de la dita ciutat de Tarragona, pronun- /⁸ ciam ésser greuge. E per consegüent dites /⁹ letres ésser revocades provehent que les parts /¹⁰ romanguen en aquell ésser en lo /¹¹ qual eren ans de la concessió de dites letres. [ACA, CE, Vária, 9, f. 15].

1510.94.13v: Jeroni Castellví de Viana demana 120 ducats d'or deguts pel rei per raó del seu sou pel que havia servit al reialme de Nàpols. Com que consta de sa intenció, es condemna el monarca a pagar els 120 ducats.

*** Oficis***

1510.67.10v: Ferrer Guerau, argenter, contra els alcaldes de la seca de Barcelona, sobre el manament que li han fet els dits alcaldes que d'aleshores en avant no usés de l'ofici d'entallador d'or. Es declara que *és greuge de cort* i que es revoqui dit manament, alhora que es proveeix que sigui restituït en la possessió de dit ofici; tanmateix, no obstant el que s'ha decidit, es reserva dret a dit Guerau i al dit Tàpies. oposant, sobre la propietat de dit ofici en un altre judici.

1510.81.11v: mestre Bernat de Casaldòvol, presenta una queixa sobre el privilegi de la insaculació de l'ofici de canceller i d'altres oficis obtingut pel síndic de la universitat de l'estudi d'arts i de medicina de Barcelona. Els jutges decideixen que dit Casaldòvol sigui mantingut en la possessió de l'ofici de canceller de dita universitat en el qual era abans de la impetració de dit privilegi, alhora que decreten que totes les coses que hagin estat enantades -és a dir, actuades- en perjudici de l'agent, siguin revocades, i que dit privilegi produeixi efectes, respecte a dit agent, després de la seva mort.

Aproximació

Dels deu greuges estimats, en deduïm el següent:

Des de l'òptica dels resultats, s'han decidit: un reconeixement de drets, dues restitucions d'oficis, dues revocacions de lletres de cancelleria i cinc reclamacions de quantitat. No trobem, en aquest grup, cap sentència que provingui de corts anteriors (¹⁷), ni tampoc no es deixa cap greuge -invocant brevetat del temps o arduïtat del negoci-

¹⁷

Si que n'hi ha, però, dintre de les desestimades, v. *infra*.

perquè sigui decidit per una altra comissió de constitució més reduïda i d'actuació posterior ⁽¹⁸⁾.

D'una banda, tenim les peticions de G. Solivella (61,9v) i de l'arquebisbe de Tarragona (105,15) que clamen contra el rei pel perjudici que els causen unes lletres de cancelleria emeses a Montsó, per al primer cas datades el 9 d'agost passat, per al segon, el 25 de maig present contra el jutge d'apel·lacions de la ciutat de Tarragona. En tots dos casos la decisió consisteix a considerar que hi ha greuges en la base de les peticions i a ordenar que dites lletres *deuen ser revocades*. En el segon cas, a més, es proveeix que les parts romanguin en la mateixa situació que eren abans de ser concedides les lletres.

Tenim, doncs, que la delegació de poder que es fa en els jutges de greuges arriba fins al punt que poden pronunciar-se sobre la bondat o no de documents emesos per la cancelleria del monarca; és a dir, sobre si aquestes lletres lesionen o no els interessos dels agents. Una declaració d'aquesta classe comporta, necessàriament, una activitat prèvia que consisteix a *interpretar* el contingut jurídic de les dites lletres de cancelleria i en quina mesura consideren els provisors que perjudiquen l'estatus

¹⁸ Si que es deixen, pendents, però, els tres greuges presentats per l'arquebisbe de Tarragona (107,15; 108,15v; 109,15v). S'al·lega que són negocis de gran importància i molt intricats, que necessiten un llarg examen, i per als quals calen molts testimonis, i dir moltes parts. Per tot això, els jutges, com que no els han pogut examinar plenament en el temps de la comissió, resolien de *reservar dret a totes les parts, si algun sia competeix, en un altre judici, en comptes de delegar en una comissió inferior, tot i que -com veurem- per la provisió de nomenament els era prohibit de fer-ho.*

propri dels agents o les disposicions normatives del Principat.

Sense ésser reconduïdes a una materialització en un contingut econòmic directe hi ha també les peticions de restitucions d'oficis de F. Guerau (67,10v) i de B. Casaldòvol (81,11v). Val la pena de destacar, d'un cantó, el fet que, ultra les decretacions de les restitucions, a F. Guerau se li reservi dret -juntament amb un tal Tàpies, oposant- perquè s'esclareixi la propietat de dit ofici. La solució que s'adopta és, doncs, satisfer la petició si més no *formalment*, alhora que, paradoxalment, es deixa de banda; és a dir, es remet la qüestió de la propietat de l'ofici a un altre judici, diferent del de greuges -és clar-, posada en entredit per la intervenció d'un tercer en el procés que s'oposa a la petició de l'agent. De l'altre, el fet que a B. Casaldòvol, se li reconegui, d'una banda, que qualsevol actuació feta en perjudici seu sigui revocada, i, de l'altra, que dit privilegi d'insaculació, respecte a ell, produeixi efectes després de la seva mort. Aquesta darrera provisió, si és que mai s'arribà a executar, sembla sumrament agosarada (per no dir impossible¹⁹) i genera el dubte de si efectivament va ser una decretació dictada per ser executada (19) o merament va ser una manera de tornar, mitjançant una declaració *formal* dels jutges a l'estadi anterior al fet que es produís el *greuge* estimat. Es tractava, tal vegada, de mirar de solucionar, si més no

¹⁹ Respecte a l'execució -efectiva- de les sentències de greuges, tingueu en compte les consideracions que ja he fet *supra*.

temporalment i formalment, la qüestió ⁽²⁰⁾ que, al capdavall, hauria de ser resolta, en el tema verament important i de fons, com ja s'ha dit, per la Reial Audiència.

Tampoc no reflecteix un contingut econòmic la decisió de la queixa presentada pels síndics de Castellar (110,16) respecte a les lluïcions, perquè els provisors els concedeixen, no una resolució directament convertible en diners, sinó la declaració que *puguin procedir en la causa de la lluïció -se suposa que davant la Reial Audiència- no obstant la pràgnàtica feta a Tortosa* ⁽²¹⁾.

En aquesta cort es detecta ja un canvi de tendències, percentualment no determinant però inductivament rellevant. I és en el sentit que aproximadament la meitat de les sentències estimatòries, des d'un punt de vista econòmic, expressen i quantifiquen en paràmetres monetaris la unitat o el valor que simbolitza, tradueix i representa el desequilibri ⁽²²⁾ que ha originat la reclamació que es vol que sigui reprimada, la majoria de les vegades, també, és clar, mitjançant una quantitat de diners ⁽²³⁾.

20 Un cop han declarat sobre un afer, la via de greuges queda oberta si la sentència és favorable, i tancada si la sentència és desfavorable.

21 La referència a aquesta pràgnàtica és sumament vaga, no he trobat evidència que sigui en el segon volum de les CABC.

22 Segons la naturalesa de la reclamació inclou també els danys i perjudicis que se'n deriven.

23 Normalment, en resoldre el greuge, se sol acceptar la quantitat demandada per l'agent; de vegades, però, per exageració o per errors en el càlcul o en l'aportació de documents justificadors, la sentència sol divergir respecte a la demanda (v. *infra*).

Se segueix, doncs, el camí -més pràctic- de reconduir els *perjudicis* causats a una quantitat econòmica, a una xifra que ha de ser -que hauria de ser-, si més no per al subjecte que presenta la reclamació, suficient per a compensar-lo, per a satisfer-lo de la queixa en qüestió, més que no pas de demanar alguna actuació de caràcter, diguem-ne *formal*, com ara la revocació d'una provisió o la restitució ⁽²⁴⁾ a un estadi anterior, aspectes que, d'ara endavant, cada cop seran més minoritaris en les sentències dictades.

Des del punt de vista monetari, les queixes apareixen expressades en la moneda o unitat de compte del Principat, les *lliures*; com p. ex. una reclamació -que no s'arriba a executar- (39,5v) per un total de 100 lliures, o un salari per la capitania del castell de Segura (64,10), per 100 lliures ⁽²⁵⁾. La majoria absoluta de les vegades es refereixen a *lliures barceloneses*, però, com veurem, també n'hi ha -així s'esdevé durant tot el segle- de referides a d'altres unitats monetàries.

Un gran nombre de greuges que es presentaran al llarg del segle seran comptats en aquesta unitat principal i en les seves divisions (*sous*, *diners* i, si cal, *maïles*), la qual és i continua essent la moneda habitual de compte,

24 Com veurem en alguns casos de ben avançat el segle, fins i tot les restitucions d'oficis acabaren comportant la fixació d'una compensació de caràcter econòmic pel temps que se n'ha estat privat.

25 Aquesta reclamació sol·licita també 21.900 i 24.000 sous per despeses, sobre les quals quantitats es reserva dret en altre judici.

encara que també hi ha, com s'ha vist, moltes demandes que contenen quantitats expressades en d'altres monedes (26).

Aquesta mateixa varietat de designacions ens indica que el procediment dels greuges no exigia la conversió -si més no documental- de les quantitats de diners reclamades; probablement, perquè, al marge que l'únic que convenia era que l'import s'expressés en una unitat monetària identificable (27), d'una banda, tenim que el càlcul ràpid de la conversió de monedes era un fet relativament habitual, i, de l'altra, que els jutges, teòricament, no havien de traficar, de manipular-la per res, amb la qüestió dels diners. Era la Diputació del General qui s'ocupava -i a qui pertocava de fer-ho- de la gestió i liquidació de les despeses originades i derivades de la celebració de la cort, i era precisament a través de la Diputació del General que es pagava el servei de la cort general al monarca i es pagaven les sentències de greuges.

Tota la documentació del fons Generalitat de caràcter intern referida a la satisfacció dels greuges expressa les quantitats en moneda de compte; la conversió devia ser feta, doncs, automàticament i d'ofici.

26 Cal suposar que la diversitat monetària, pròpia de la varietats que hi havia en circulació, responia també a una determinada fidelitat al comput inicial del deute, és a dir, a reproduir la petició fill per randa sense entrar en comptes de conversió, sempre perilloso, segons el moment en què es fes el canvi.

27 Palea el fet que un mecanisme redreçador de determinades extralimitacions com els greuges de cort va esdevenint cada vegada més una derivació d'uns plantejaments estrictament comptables, que passen pel fet d'haver de cenyir-se i vincular-se (en definitiva, *limitar-se*) a la quantitat consignada i reservada pel monarca amb el vist-i-plau de la cort general.

En aquesta reunió de l'any 1510, hi ha també queixes expressades en d'altres unitats monetàries, com ara els *morabatins de Castella*, en el compte que reclama Jordi Res (55,8v) per 769.187 morabatins; o els *ducats*, siguin *d'or*, com en el greuge de Jeroni Castellví (94,13v) per 120 ducats de salari del reialme de Nàpols, siguin *perpinyanesos* -també *d'or*-, com en la petició de la universitat de la vila de Salses (60,9) per 2.132 ducats d'estimes de cases i horts enderrocats per a l'obra -és a dir, per a la fortalesa-. Concretament, en aquest darrer cas, però, a l'hora de ser sentenciat, a diferència dels anteriors, no s'accepta per part dels proveïdors la quantitat al·legada que es reclama, sinó que, després de condemnar el monarca a pagar les estimes per enderrocs per a l'obra de la vila, determinen que la quantitat que s'haurà de satisfer serà la que fixin el tresorer general -o son lloctinent- i el veedor de l'obra de Salses (28).

De les cinc queixes de reclamacions de contingut econòmic, tenim que la primera, la presentada pels administradors dels bacins dels pobres vergonyants contra la vila de Fraga (39,5v), si bé condemna el rei i, per tant, reconeix i estima la petició que és considerada *greuge de cort*, comporta tot un seguit de matisacions que en relativitzen l'afirmació, ja que, ultra ser adreçada contra

28 La tècnica de remetre no la decisió del greuge sinó la liquidació de l'import del greuge ja sentenciat a un altre òrgan, documentada ja en la cort anterior de 1503 (87,14v), esdevindrà un mètode -jo més aviat en diria un *recurs*- força utilitzat pels provisors de greuges pels provisors de greuges de les diverses corts dels segles XVI.

el batlle de Fraga, entre d'altres coses disposa que el monarca ha de vetllar (*donar obra amb acabament*) per tal que les 100 lliures reclamades siguin pagades, dins del termini d'un any (comptat a partir de la data de publicació de la sentència), i havent prestat, els administradors, caució idònia segons la forma de l'escriptura de terç. Acaben declarant que, si passat l'any no són pagades (29), que, aleshores, les pagui el rei. Aquesta reclamació ens porta a destacar el fet que es recorre a una fórmula que serà d'ús freqüent -com veurem- segons els casos, la qual consisteix a annexar a la resolució -com una condició ineludible- la prescripció que l'agent hagi de *prestar caució* per respondre d'una possible complicació derivada de la reclamació del seu greuge. En aquest cas concret, s'estableix que la caució que han de prestar els administradors dels bacins sigui feta segons la forma del *privilegi de l'escriptura de terç* (30).

La sentència de J. Res (55,8v), declara que efectivament el rei és condemnat a pagar els 769.187 morabatins de Castella, però la mateixa sentència ja comporta la fixació d'uns terminis i d'unes condicions de pagament quan especifica que la tercera part sigui pagada per tot el present any 1510; l'altra tercera part per tot el

29 Doncs no, no es complirà. V. el greuge que es presentarà a la cort de 1528 (1528,54,15).

30 L'*escriptura de terç*, o *clàusula garantígia*, comporta l'execució -immediata- el document en el qual s'insereix. V. GIBERT, *Teórica del Arte* ..., p. 45-46; RIFOLL, *prax. Vic. Sarc. rubr. 16 no retroclama expen.*; CANCER, *VAS. 2, cap. 3*. Es deuen referir, probablement, al privilegi donat per Jaume II a Barcelona en Saragoça el 1304 [OCADG, II,4,15, 3-4-5 (f. 147-148)]

1511; i el darrer terç, per tot el 1512, sempre que l'agent hagi prestat caució idònia, fixada en aquest cas concret en 132.035 morabatins de Castella (31). Aquest greuge, doncs, sembla que serà satisfet econòmicament.

La reclamació presentada pel síndic de la universitat de la vila de Salses (60,9), que segons l'agent puja a 2.132 ducats, si bé compta amb el reconeixement dels jutges de greuges que condemnen el rei, no conté la determinació de la quantitat que els se à satisfeta, la qual, com ja ha estat dit, serà determinada per dos oficials reials; ultra això, la sentència determina que el monarca disposarà del termini d'un any a partir de la publicació per pagar a cascú o a *llurs hereus la part contingent* del total de la liquidació.

Les dues sentències sobre salaris (64,10 i 94,13v) no presenten cap dificultat; el rei és condemnat a pagar-los.

Al marge dels greuges considerats estimats en aquest treball, dues de les peticions presentades, formalment -i funcionalment- desestimades presenten una solució especial. El cas de micer Pau Valls (33,5), contra el regent la cancelleria, es considera *no proveït* pels jutges, atès que *és expresse renunciat*, és a dir, ja que el subjecte n'ha desistit. No se'n dóna cap altra informació, probablement perquè aquesta ja es considera prou contundent. Quant al noble F. Cruïlles (34,5), el qual ha arribat a una concòrdia amb el monarca, que demanava l'essena de l'enderroc de la

31 És per al cas hipotètic -potser no tant, quan la mateixa sentència esmenta expressament tant la quantitat com la finalitat de la caució- que si algú pretén tenir lloc en la reclamació per la nau que en aquell temps patronejava Joan de Montsó, pugui ser fet compliment de justícia.

casa d'Aiguafreda feta pels oficials del rei, es decreta que sigui servada la concòrdia feta amb el rei, i que se n'expedeixin les lletres i cauteles oportunes.

El 1510, hi ha també, però, sentències desestimades que, ultra la decisió de no atorgar el que demana l'agent, van acompanyades d'una provisió dels jutges de greuges; així, en el cas dels confreres de la Confraria dels correus de la capella d'en Bernat Marcús de Barcelona (24,4), clamant-se del fet que el rei no hagués admès la nominació de l'hoste dels correus de la ciutat de Saragossa (segons el privilegi de la confraria), es desestima el pretès greuge perquè no consta de la intenció, i se'ls reserva dret en un altre judici, alhora que es proveeix (*ad cautelam*, podríem dir, atès que no aporta res de nou a la situació en què es troben) que a dits confreres i confraria sigui servat dit privilegi.

Un cas un poc més singular és el de Caterina Cruïlles i Peguera amb d'altres pretendents (45,6v), per una certa quantitat del salari de mestre racional de mossèn Andreu Peguera; com que no ha estat prosseguit dins el temps degut i dit greuge no ha estat provat, es declara que es reserva dret a cada una de les parts en un altre judici, i es proveeix, però, que dels residus de l'ofici de mestre racional sigui satisfet als seus successors el que es mostrarà ser-los degut, comptat a sou i a lliura ⁽³²⁾ amb

32 Aquesta expressió *a sou i a lliura*, força freqüent -per la seva utilitat evident- en la documentació de caràcter i de contingut econòmic, sobretot en els compartiments, fa referència al fet que l'import de la reserva del donatiu destinada als greuges ha de ser repartit proporcionalment (és a dir, a prorrata)

els altres oficials, a més de reservar-los -explícitament i sorprenentment- la facultat de recórrer al rei per les quantitats que es mostraran ser-los degudes (33).

Una provisió encara més cautelosa és la feta en el cas de Ramon Garriga (106,15), qui reclama una quantitat al rei per serveis fets al rei Joan; atès que *no consta de la intenció*, es declara que *no és greuge*, alhora que es proveeix que si en l'esdevenidor es mostrarà (és a dir, les provarà) de les coses preteses, li sigui salvat dret sobre els béns consignats pels descàrrecs de l'ànima del rei Joan.

Com a darrer cas de greuges desestimats que tenen provisions, tenim un conjunt de reclamacions que pot ser agrupat en funció de la resolució que s'adopta, els quals versen sobre la mateixa classe de reclamació. Són les queixes de Jeroni Margarit / M. Pellicer / M. Julià / i altres (46,6v), Jeroni Torres / i altres (49,7v), Pau Miquel (50,8) i Jordi Res (92,13), els quals pretenen haver estat agreujats pels oficials reials perquè han diferit consentir les represàlies. Atès que *no consta del contingut*, es declara que *no son greuge* (en el cas de J. Res (92,13), a més, s'especifica que *no ha lloc i se li reserva dret*), i es proveeix que l'espectable lloctinent general, *tan prest com sia possible*, vists els actes i feta paraula a la Reial

entre el aquells creditors que tenen deutes reconeguts sobre el total de la quantitat (que hi hagi disponible en aquell moment concret). Amb aquesta solució s'aconseguia, si més no, començar a liquidar proporcionalment una part de cada un dels deutes que havien estat inclosos en els compartiments que s'anaven fent.

Audiència, servades les constitucions, administri justícia, tant per declaració de marques com per altres remeis (34).

Un nombre considerable del total de reclamacions desestimades pels jutges, una vintena (un 20 %), es resol sense entrar a conèixer-ne sobre el fons al legant, genèricament, que són greuges que *no han estat prosseguits* (35). Sembla que es vol fer referència a una desatenció en el procediment per part de l'agent, a un incompliment en algun dels tràmits o dels terminis (36). Hi ha un cas peculiar, format pels tres greuges presentats pels síndics de la universitat de Barcelona (28,4v sobre el pagament de la lleuda; 29,4v sobre el deute de la batllia general; 30,4v

34 El greuge presentat pel síndic de la universitat de la vila de Mataró (27,4v), prenent ser agreujats perquè essent *carrer de Barcelona* [a propòsit del privilegi del *carreratge*, a més de la dita veu en la *CBC*, v. *BRUCA*, *Historia del derecho* ..., 1, p. 336-341, la concessió el 8-nov-1424 del privilegi de carrer a la vila de Mataró és en *BRUCA*, *Historia del derecho* ..., 1., p. 337] els fan pagar injustament lleuda i altres diets, desestimat perquè *no consta de la intenció*, i declarant que *no ha lloc* i que es reserva dret a les dues parts en altre jutj, (afegeix ací una mena de pauta en esclarir), on s'hagi raó dels privilegis i altres coses.

35 P. ex., 16,3 sobre oficis, 31,4 sobre bans, 32,5 sobre la batllia d'Amer [V la cort de 1312]; 62,9 sobre la restitució de la batllia de Curb, 70,10v a 74,11 (perjudicis al monestir de Pedralbes, sou degut pel re., empatx execució sentència; contencions jurisdicció eclesiàstica i secular), 78,11v sobre els doctors del Reial Consell per haver contrafet constitucions i lleis de la pàtria; 79,11v sobre sentència dictada per a un germà seu, 85,12v referent a una castiania; 86,12v sobre la imposició de la sal a Tortosa, 96,14 sobre la no evocació de causes a la Reial Audiència, 97,14 per empresonament.

36 Això suggereix la sentència de C. Cruïlles i Peguera (45,6v), sobre salari d'Andreu Peguera, que desestima la reclamació (encara que té una llarga provisió dels jutges -V. supra-) *per quant dit "reuge no és estat prosseguit dins els temps deguts dins els quals els actes s'havien de produir i el procés instruir*

sobre la lleuda) que, ultra la resolució esmentada afegeix després de declarar que *no ha lloc, majorment que altrament hi és estat proveït*, i reserva dret a les parts en un altre judici.

Un cas similar, probablement el mateix que l'anterior (*no prosseguir*) però col·locat sota un altre gir (*no instruir*), és el de les peticions del síndic de Palamós i de les parròquies de dit terme (58,8v) sobre la donació de la vila feta pel rei a Galceran Requesens, *quondam*, comte de Trivento, d'una banda, i, de l'altra, de la del síndic de la universitat de Calonge (59,9) sobre la venda feta al mateix noble per part del rei de la jurisdicció de dita universitat. Totes dues són desestimades al legant que *el procés no és estat instruit* (i fent-ne remissió a la Reial Audiència on penja plet).

Cinc greuges són remesos a un altre organisme per ser decidits: un, als jutges de Taula de la vegueria de Girona, presentat per mossèn Joan Pau (52,8), pretenent que micer Jaume Coromines, batxiller i assessor del veguer de Besalú havia dat contra seu una sentència injusta; com que *no consta del contingut, no és greuge*, i com que en penja plet davant els jutges de Taula, s'hi fa la remissió, a *petició del dit Coromines*, alhora que *es reserva dret a les parts*. Quatre, a la Reial Audiència, els dos ja vistos dels síndics de Palamós i les parròquies de dit terme (58,8v) i de la universitat de Calonge (59,9), declarant-los *no greuges* i *la causa per la Reial Audiència deure's conèixer* [o decidir]; el del síndic de la vila de Martorell i del síndic de la ciutat de Barcelona (111,16), contra el rei, sobre

l'alienació de la vila de Martorell, que és declarat no ser greuge, i és remès a l'Audiència; i el darrer, la petició presentada per la tudriu i curadriu del fill i hereu de mossèn Felip Albert, *quondam*, contra el rei, sobre les viles de Pons, Maldà, Maldanell i Agramunt, que tampoc no és considerada greuge, atès que dita tudriu és tornada a la Reial Audiència en prosseguir la causa que en aquella portava de la qual era estat donat dit greuge.

El criteri de les remissions apareix en aquesta reunió amb un mateix denominador i amb una mateixa orientació: no conèixer de les causes quan ja hi ha una causa iniciada sobre la mateixa qüestió en una altra instància, en aquest cas, a la Reial Audiència, i també en aquest any, totes relacionades amb la venda, la donació o la transmissió de viles feta pel rei.

Només dues reclamacions són desestimades considerant que no cauen en la comissió dada als provisors. Es tracta, en primer lloc, de la queixa del síndic de la Val. d'Aneu (56,8v), prenent ser agreujat per un acte de cort (sense especificar) fet a la darrera cort de Montsó; es declara no venir dit greuge en nostra comissió ⁽³⁷⁾. En segon lloc, de la petició del reverendíssim arquetisbe de Tarragona (88,12v) sobre la pretensió feta pel síndic de la ciutat de Tarragona dient i al legant poder intervenir en corts generals del Principat de Catalunya; es declara no caure en

³⁷ Només s'entén o per dos estadis dels greuges o per un contrasentit, ja l'és abans de la sentència!

nostra comissió (després de fer algunes consideracions que tot seguit seran comentades).

No és el primer cop que es planteja aquesta qüestió de la possible participació de la ciutat de Tarragona a la cort, ja que n'hi ha intents i peticions des de l'edat mitjana (38). Ningú no ignora la pugna que es produeix, a nivell general (39), en el cas concret tarragoní, entre el poder municipal, la senyoria eclesiàstica representada pel poder de l'arquebisbe, i el poder reial; no ens ha d'estranyar, doncs, que els prohoms intentessin de seguir tots els viarans possibles per obtenir l'objectiu que s'havien fixat -que no assoliren mai plenament, d'altra banda-, i provessin, també, la *via de greuges*. Amb tot, no hem de pensar que el primer cop que es planteja la qüestió a l'edat moderna és ara, el 1510, sinó que, com a mínim, ja s'havia plantejat a la cort precedent (1503,48,9), i llavors ja s'havia resolt la petició de la ciutat de pertànyer al braç reial pel mateix camí de no caure en la comissió, sense cap altra explicació.

Els provisors, probablement considerant la llarga tradició de Tarragona d'intentar per diversos camins l'entrada de la seva ciutat al braç reial, i considerant que ja n'havien donat sentència en la cort de 1503, devien témer que no es reproduís en cada cort la mateixa petició, i el 1510 foren més explícits. Comencen recordant que la

38 J. J. CABESTANY FORT, "Tarragona i les Corts Catalanes (1283-1422)", en *Quaderns d'Història Tarraconense*, 1 (1977), p. 69-79.

39 V. A. IGLESIA FERRERIAS, "Derecho municipal, derecho señorial, derecho regio"

contenció dels síndics de Tarragona per intervenir en les corts generals no cau en nostra comissió, ja que és al senyor rei i a la cort general de Catalunya ensems a qui pertany i se esguarda a la dita coneixença. És per això que, en repetir la primera afirmació esmentada, afegixen revocades qualsevol comissions fins ací fetes i faedores, per deslliurar-se, probablement ja d'una vegada per totes, de la causa.

Des de l'òptica de la projecció de la reclamació, hi ha sis sentències, sense comptar la de la ciutat de Tarragona, totes desestimades, que provenen de sentències anteriors. En quatre casos, l'al·legació del fet que ja havia estat dictada sentència sobre la qüestió prové dels proveïdors, i és precisament un dels arguments que porta a desestimar la petició (40).

Respecte als altres dos casos, val a dir que són dos intents de tornar sobre una mateixa qüestió en moments diferents, sense que hi hagi cap invocació o al·legació -de cap de les parts- sobre el fet que el greuge ja havia estat presentat i sentenciat anteriorment. L'interès en la reincidència devia provenir del fet que les comissions canviaven segons la cort, i canviaven, sobretot, els interessos polítics del moment; potser en la nova conjuntura la (re-)petició tindria més fortuna que no la vegada (o les vegades) anterior(s) i es veuria beneficiada per una sentència favorable.

El primer d'aquests dos casos és el dels síndics de Barcelona (12,2v) que tornen a insistir sobre una reclamació continguda ja a la sentència de la cort precedent -sense esmentar-la, és clar-, que és desestimada perquè *no consta de la intenció*, i es reserva dret a les parts en un altre judici -els jutges tampoc no l'esmenten-. Reincideixen en el fet de tornar a plantejar la qüestió del castell i terme de Castellví de Rosanes, que, encara que no es digui, fou objecte de la sentència 1503,74,13 -desestimada-, en la qual Barcelona demanava la restitució del dit indret i de la castlania de artorell amb llurs drets i rendes a la ciutat. En aquesta ocasió, la sentència donava més dades, ja que l'argumentació de la desestimació es basava en el fet que no constava que *s'hagués suplicat al rei*, i *no constar de les coses preteses*.

El segon cas és el greuge del síndic de la ciutat de Vic (62,9v) en què es demana que sigui restituïda la batllia de Gurb a la vegueria de dita ciutat; és desestimat al legant que *no és estat més prosseguit*, que *no ha lloc i fent reserva de dret a les parts en un altre judici*. També en aquest cas hi havia un precedent en la cort anterior, presentat pel síndic de Vic (1503,85,14v), contra els homes del terme de Gurb, que aleshores fou desestimat perquè *no en constava la intenció*, alhora que es reservava dret per a un altre judici. En la primera ocasió, la descripció de l'objecte de la petició és ambigua i no tan coincident com en el cas del greuge de Barcelona sobre Castellví, però la immediatesa de les presentacions i la poca definició de l'objecte porten a pensar que, molt probablement -i

necessàriament- les dues queixes reflectien la manifestació d'un problema, potser no designat explícitament, que raïa darrera de la insistència dels síndics de la localitat de Gurb.

Pel que fa als primers quatre casos, tots recullen la qualitat que són greuges desestimats on, a més, són els proveïdors els qui al·leguen la condició que ja n'hi ha una sentència anterior. És Lluís Vall (3,lv), de Lleida, que s'adreçava contra el comissari reial sobre els forments que a instància del síndic de Barcelona foren trets del seu lloc del Poal, el primer a veure rebutjada la seva reclamació, *atès que ja a la cort dels frares menors fou declarat pels proveïdors en dita causa, i a veure-la declarada no ser greuge, obstant la dita altra provisió i declaració.* Els jutges fan referència al greuge 1503,94,16v, desestimat perquè aleshores ja en penjava plet a la Reial Audiència, on va ser remès.

El segon, presentat per Joana Castre i Fonollet (41,6), pretenent ser perjudicada pel seqüestre posat en els vescomtats d'Illa i Canet, topa també amb el fet que *li obsta la sentència donada pels proveïdors en la cort dels fra menors.* És la sentència dictada per la demanda de Joan Castre i dona Estefania, la seva muller, sobre el mateix afer, que ja venia de la cort del monestir de Santa Anna, on ja fou sentenciat. Aquest fet sol ja en determinà la desestimació.

El cas de Joan Tost (83,12), pretenent que li havien de ser pagades certes cases enderrocades a Tarragona en temps de la guerra, és desestimat *per quant ja és estat sentenciat*

en les corts del frares menors de Barcelona pels proveïdors de dites corts obstant dita sentència. Segons la queixa de 1503 (22,5v), es concreta que les cases foren enderrocades pel rei Joan per enfortir-ne el castell; fou desestimat perquè no constava de les coses preteses.

El quart i darrer cas, presentat pel síndic de la vila de Besalú (87,12v), sobre l'exacció de la lleuda exigida a la ciutat de Girona contra llurs privilegis, és desestimat per diverses raons ⁽⁴¹⁾, entre les quals hi ha el fet *majorment considerat que ja en altre temps sobre les dites coses és estat proveït. La falta de concreció en la designació de la cort.*

41 Són: que no consta de sa intenció, i que no és estat cita' l'oficial que ha exigit dita lleuda. No és greuge de cort, i es reserva dret a les parts en un altre judici.

Cort de Montsó de 1512 ⁽¹⁾

Havia estat convocada el 22 d'abril per al 28 de maig. Aplegada a l'església de Santa Maria, se'n llegí la proposició el 5 de juny de 1512, i fou llicenciada el 26 de setembre d'aquell any. Se celebrà per Germana de Foix, consort i lloctinent del rei Ferran II, amb una referència en el seu poder per a celebrar la cort, especial per a resoldre greuges ⁽²⁾. El punt d'interès principal es desplaça de l'anterior conquesta d'Àfrica a l'actual i necessària protecció de les fronteres amb França i a la presa de posició per la unitat de l'Església.

Abans de dictar les disposicions es repararen els greuges ⁽³⁾. La provisió que nomenava la comissió dels jutges havia estat dictada el 16 de juliol de 1512 ⁽⁴⁾.

La reina Germana nomenà els proveïdors següents: Pere, bisbe d'Urgell, canceller, misser Antoni Agustí, vice-canceller, mossèn J. Gralla, mestre racional, Francesc

¹ Documentació.- *Sentències*: ACA, CR, *Vària*, 9; ACA, CR, *Processos de cort*, 42. *Processos comú*: ACA, C, 1004, *comú dels estaments*. ACA, C, 1007/4 - ACA, C, 1005/2; ACA, C, 1005/3, *eclesiàstic*: ACA, C, 1002/2. *Altres*: BHN, No. 6646, f. 34.

COROLEU / PELLA, *Las cortes ...*, p. 332-333; MARICHALAR / MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1863), p. 122-124.

² ACA, C, 1004, f. 28v-29.

³ COROLEU / PELLA, *Las cortes ...*, p. 334. V., però, les consideracions que hi faig a l'apartat dedicat a l'ordre dels debats.

⁴ ACA, C, 1004, f. 54-55; ACA, C, 1005/3, f. 36-36v, 66v, 69-70. El jurament és en ACA, C, 1004, f. 66-66v.

Franc, doctor en drets, regent la cancelleria, Joan Gualbes, regent la cancelleria, Francesc Desplà, mestre racional, Vicenç Orrit, advocat fiscal, Francesc Vila, doctors, consellers del rei, i Bartomeu Ferrer, regent la tresoreria; per part de la cort, els eclesiàstics elegiren l'abat de Poblet ⁽⁵⁾, Joan Piquer, canonge i síndic de la seu d'Urgell i Honorat Ous, procurador del cardenal bisbe d'Elna; els militars, don Guerau Queralt, senyor de la dita baronia, Perot Pou, cavaller, i Francesc Comes, donzell; el braç reial elegí Pere Girgós, ciutadà, conseller en cap i síndic de Barcelona, Joan de la Móra, síndic de Lleida, i Felip Grimau, burgès de Perpinyà ⁽⁶⁾

Es prengué l'acord (explícit) que els càrrecs de jutges de greuges fossin pagats de les pecúnies del General ⁽⁷⁾, els quals haurien de tenir el mateix salari que en la cort passada ⁽⁸⁾. El 23 d'agost hi hagué una petició per part de la cort per tal que es poguessin enllestir els *greuges simples* ⁽⁹⁾.

De tots els nomenats, ja havien estat proveïdors de greuges, per part del rei, Pere, bisbe d'Urgell i Francesc Franc, en quatre ocasions consecutives (1493, 1503, 1510 i 1512), i Bartomeu Ferrer, regent la cancelleria, Vicenç

⁵ Tot i que més tard hi apareix fra Salvador Marull, abat del monestir d'Amer. Cal pensar en una possible subrogació, que no ens consta.

⁶ ACA, C, 1006, f. 54v-55.

⁷ ACA, C, 1005/2, f. 89.

⁸ ACA, C, 1005/3, f. 71v, cautela al f. 100v; ACA, C, 1005/2, f. 73v, segueixen les cauteltes (esp. al f. 95).

⁹ ACA, C, 1044, 62v-63v, ACA, C, 1005/2, f. 66-67, v. l'apèndix..

Orrit, advocat fiscal, i Francesc Vila, doctor, en dues (1510 i 1512); per part de la cort, només repeteix el càrrec Francesc Comes, donzell (1510 i 1512).

L'oferta de la cort ⁽¹⁰⁾, per aquest cop tan solament, era per a cobrir les 600 pagues d'homes d'armes i de genets ⁽¹¹⁾, que havien d'ésser, i així s'especifica, 200 homes d'armes i 200 cavallers de la geneta, per contribuir, tal com demanava la reina a la proposició, a la defensa de les fronteres ⁽¹²⁾.

S'aprovaren 20 constitucions i dos capítols de cort ⁽¹³⁾, que regulaven principalment aspectes processals de la reial audiència, control d'oficials i observança de normes, sobre la inquisició i algun aspecte de dret privat.

Les sentències de greuges

Dades: greuges sentenciats, 13; estimats, 1 (31 %); desestimats, 9 (69 %).

1512.8.2: la pubilla Riera demana el sou del 14-feb-1511 a 30-maig de dit any, que fou detinguda una nau per manament del rei a raó de 276 lliures 8 diners el mes; després d'examinar-lo, els provisors li reconeixen la detenció per tres mesos, per un total de 405 lliures, llevant-ne 396 que ja foren pagades per Micer Sunyer, regent la

¹⁰ S'hi pot procedir, es diu, perquè ja han estat elegits els provisors (ACA, G, 1004, f. 81v).

¹¹ També ho recullen COBOLEU / PELLA. *Las còrtes ...*, p. 335.

¹² ACA, G, 1004, f. 81-82. Als f. 81v-85 hi ha els capítols que especifiquen les condicions concretes de la concessió en qüestió.

¹³ SCARC, genealogia de Ferran II. Vegeu-ne la descripció i el resum en MARICHALAR / MARIQUE, *Historia de la legislación ...*, VII (1863), p. 122-123.

tesoreria. Es condemna el rei a pagar la quantitat restant (9 lliures). Se li desestimen les altres peticions, sobre les quals li imposen silenci.

1512.9.2v: mossèn Pere Ramon Vicenç Sentmenat, en nom seu i d'altres creditors sobre les rendes reials de Mallorca, reclama ser lluït, vista la concòrdia testificada per Galceran Arinyo feta als setze creditors de Barcelona, per la qual consta que el procurador reial ha de lluir cada any 490 lliures 3 sous 6 diners ⁽¹⁴⁾. Condemnen el *fisc reial del senyor rei* que el procurador reial faci complement de la dita lluïció.

1512.11.3: els marcessors de l'heretat de dona Estefania Carroç Mur, demanen que sigui restituïda la possessió de la baronia de Posada, i les viles i llocs d'aquella, situada al Regne de Sardenya. Atès que en el procés fet davant dits proveïdors consta que dita Estefania l'ha posseït, i com que respecte a l'espoliació que *pretén* és feta pels oficials reials *no apar* prou plenament provada, *encara que hi ha moltes evidències, i per ser a Sardenya delà mar no se n'ha pogut haver la informació plena*, declaren que dins un any del dia present ⁽¹⁵⁾ el *fisc reial* hagi de justificar i *declarar per sentència* l'empatx o enantament que diu han fet els oficials, alhora que es condemna el rei i els seus oficials a restituir-ne la possessió i llevar-ne els empatxos, sempre reservat el dret de propietat, però.

1512.13.1 (supl.): el sírdic de la universitat i singulars de la vila i la vall d'Amer, del bisbat de Girona, es clamen perquè en la cort de Montsó fou fet un acte de cort en favor de la universitat de la ciutat de Girona amb el qual el rei ordena *per capítol de cort* que les dites vila i vall i els seus poblats [= pobladors] fossin restituïts perpetuament en la jurisdicció civil i criminal dels oficials reials de Girona, tal i com s'esdevenia abans que el privilegi de batllia fos atorgat pel monarca a la dita universitat de la vila i la vall d'Amer. Es demana que es declari invàlid i injust el capítol de la cort de Montsó. Oïdes les parts, vistes les al·legacions, vists el privilegi de

¹⁴ En cas que hi hagin d'entrar nous creditors, el procurador reial haurà de crèixer i augmentar respecte a la pensió anual i al quitament, i jurar i prestar sagrament i nomenatge de servir dita concòrdia.

¹⁵ És a dir, de la data de publicació de la sentència.

batllia i l'acte de cort; considerant que de les contencions anteriors les sentències reials afavoreixen Amer, que el privilegi de batllia és passat en contracte paccionat amb el senyor rei, que no sembla just que l'acte de cort revoqui el dit privilegi, es resol que dit acte de cort no és vàlid ni just i per tant no pot perjudicar el privilegi; i es declara que les sentències reials i el privilegi romanguin en la força i valor que eren abans de l'acte de cort; es reserva dret a Girona en un altre judici.